

't inschrien

tweede jaargang nr 3, juli 1970 kwartaaluitgave

„Een Inschrien is een vakje in de tuugkist waarin waardevolle zaken werden bewaard”.

Redactie: J. J. H. Meijer, H. Smeltweg 69, Enschede, eindredacteur.
Adriaan Buter, Neede.
H. H. Hagens, Almelo
J. Overbeeke, Haaksbergen.

Administratie: Mej. G. A. Weussink, Kortenaerstraat 20-II, Enschede, tel. 05420-1 02 06.

Bank: Algemene Bank Nederland N.V. te Enschede, Hoedemakersplein.

Giro: Nr. 1818110 t.n.v. Administratie 't Inschrien, Kortenaerstraat 20-II, Enschede.

Abonnementsprijs f 5,— per jaar.
Losse nummers / 1,50.

Uitgave van de Oudheidkamer „Twente” te Enschede

Overname van de inhoud, in welke vorm ook, is niet toegestaan zonder schriftelijke toestemming van de redactie.

Naoberschopp diesselts en jenseits

Al in 1963 is de Twente-Dinkelland Naoberschop opgericht. Onder Dinkelland in dit verband te verstaan het Duitse stroomgebied van de Dinkel, in wijdere zin. Veel contacten tussen de Duitse Heimatfreunde in dit gebied en de Twentse beoefenaren van natuurstudie, historie, taal- en volkskunde zijn er sindsdien geweest. 'Grosztagnungen' en persoonlijke contacten en de laatste waren bepaald niet de minst belangrijke.

De TDN is vooral opgericht, omdat op het 'heemkundige' gebied zoveel zaken zich niets van de staatsgrens aantrekken. Dat geldt voor natuur en landschap, voor taal en volkskunde, voor de historie, maar het zou ook voor het heden moeten gelden. En wat dit laatste betreft, heeft de TDN slechts een bescheiden begin kunnen maken. Op een bijeenkomst in Haus Welbergen dit voorjaar hebben afgevaardigden van Heimatvereine aan de ene, oudheidkundige en aanverwante verenigingen aan de andere kant zich samen met het TDN-bestuur beraden op een verdere uitbouw van het werk. Bij het opmaken van de balans konden positieve resultaten geboekt worden. Het Nederlandse Aamsveen is tot natuurgebied verklaard, maar dit resultaat werd bedreigd door plannen van de stad Gronau om het aansluitende Amtsvenn als vuilstortplaats te gebruiken. Dank zij de TDN-contacten konden deze plannen voorkomen worden. Er wordt nu voor geijverd, ook het Duitse deel van het veen onder Naturschutz te plaatsen.

De Nederlandse activiteiten, die tot het ontstaan van de Staringroeve in Los-

ser leidden, zijn aanleiding geweest, dat in Gildehaus, waar men er niet apart voor hoefde te graven, bestaande oude steengroeven gespaard zullen blijven. Een derde voorbeeld van een goed grenscontact is het oudheidkundig onderzoek bij de afbraak van de Alte Kirche in Gronau. Toen Duitsland geen deskundige beschikbaar had, heeft het Rijksmuseum Twenthe geholpen. Jammer genoeg, heeft de Nederlandse steun aan de actie om dit laatste historische monument van Gronau te behouden, geen succes gehad.

Door dergelijke georganiseerde acties heeft de TDN haar bestaansrecht al bewezen. Maar zeker ook door de persoonlijke contacten, die dank zij de TDN tussen geïnteresseerden op een bepaald 'vakgebied' (meestal amateurs) over de grens heen ontstaan zijn. Maar we kunnen elkaar nog meer bieden. Weliswaar is het verschil in structuur tussen 'diesselts' en 'jenseits' een handicap. De Heimatvereine omvatten het hele werkterrein, in Nederland zijn de verenigingen gespecialiseerder. Alleen Ootmarsum bezit een heemkundige vereniging, die echter weer in werkgroepen gesplitst is. Daarmee is de oplossing al aangegeven: werkgroepen van persoonlijk geïnteresseerden.

De TDN heeft die ook gevormd. Misschien waren ze in het begin niet altijd met de juiste mensen bemand, maar dat kristalliseert zich wel uit. Dit artikelje heeft vooral ook de bedoeling om belangstellenden op een bepaald deelgebied te vragen, mee te doen in een van de werkgroepen. Daarnaast

Rijksmuseum Twenthe

Nadat van de zalen, waarin de verzameling van de Oudheidkamer Twente is ondergebracht, de zgn. boerenkeuken reeds eind vorig jaar een meer overzichtelijke opstelling had gekregen, zijn nu twee andere ruimten geheel nieuw ingericht.

1. **De galerij rond de binnentuin.** De verzameling gevelstenen, grafzerken, wapenstenen, beeldhouwwerk, bouwonderdelen van boerderijen enz. is gerangschikt naar onderwerp. Vanaf de ingang bij de Gobelinzal vinden we eerst bouwfragmenten en stenen, betrekking hebbend op Enschede's geschiedenis. Dan volgen de stenen e.d. die de adellijke geschiedenis van Twente betreffen: bouwonderdelen en ornamenten van verdwenen havezathen, wapenstenen en grafzerken; daarbij aansluitend een grafvondst uit Ootmarsum en een tufstenen grafkist

---

is het goed om te weten, dat van Duitse kant aangeboden is om Nederlandse groepen te begeleiden bij excursies. Vanzelfsprekend moet het omgekeerde ook gelden. En wie iets bijzonders organiseert, zou zich moeten afvragen: zou de overkant het ook interesseren?

Het Twentse adres van de TDN is: H.P.O.C. Koning, Roombeekstraat 31, Enschede. Tel. (05420) 1 04 12.

A.B.

uit de Nicolaikerk te Utrecht, beide 12e-eeuws, alsmede twee grafpaaltjes. Onder de toren staat de grote brandspuit en de volgende galerijvleugel geeft onderdelen uit de boerenbouwkunst te zien: niendeuren en deurbogen met opschrift, gevelstenen, dakpannen met opschrift en tenslotte enkele 'varia', zoals uithangtekens, een grote blaasbalg en een kist, waarin men vroeger linnen vervoerde.

2. **Het bovenzaaltje ('brandzaaltje')** - de trap op tegenover de buitendeur, die naar het losse hoes voert - is geheel ingericht met afbeeldingen (schilderijen, tekeningen, etsen, aquarels) van oud-Enschede en Lonneker, afgewisseld met enkele voorwerpen. Direct naast de ingang staat het grote model van de vroegere Zuidmolen. Daarna komt een hele reeks afbeeldingen van oude Enschedese boerderijen en enkele gezichten op de stad. Drie kleine vitrines tonen vondsten uit de bodem van de stad, terwijl een drietal plattegronden de groei van Enschede doen zien van plm. 1550 tot 1950. Langs de tegenovergelegen wand terug naar de deur gaande, zien we eerst twee portretten van Van Lochems voor en na 1800, en twee aquarellen van de Langestraat in 1840. Het kleine handbrandspuitje illustreert de gebrekkige blusmethoden in het begin van de vorige eeuw, een gebrekkigheid, die wel tot uiting komt in de volgende serie schilderijen e.d.: van de grote stadsbrand van 7 mei 1862. Enkele vondsten uit die brand zijn te zien in drie kleine vitrines. Een aantal beelden uit de stad na 1862, tot omstreeks 1930, besluit het geheel.

Het erve Lippinkhof in de Enscheder Grote Boermarke

De Grote Boermarke van Enschede zal vanouds één geheel hebben uitgemaakt met de stad Enschede. We moeten ons voorstellen, dat er oudtijds een marke Enschede heeft bestaan, waarin zich rond een bepaalde kern een dorp heeft ontwikkeld, later uitgebouwd tot stad. De stad nam de markenaam over, terwijl de marke daarna genoemd werd de Grote Boeren in de Enscheder Es, later Esmarke.

C. J. Snuif neemt aan, dat de stad Enschede zich heeft ontwikkeld rondom een hoofdhof of Domus Ministri, later Doomshof of Dom van Munster

genaamd. Op deze Doomshof zou dan tevens het markerichterschap van de Esmarke hebben gelegen. Toen in 1332 Hendrik van Solms al zijn recht en verval binnen Enschede verkocht aan de bisschop van Utrecht, zou hij tevens zijn markerichterschap verlegd hebben op het eveneens aan hem toebehorende erf Lippinkhof.

Snuif vergeet m.i., dat de bisschop de beschikking kreeg over het recht en verval, maar niet over de oudhoevige erven binnen Enschede, die uitdrukkelijk van de verkoop worden uitgezonderd. Zodoende was er geen enkele

Lippinkhofswöñner, afgebroken in 1969. Foto mevr. N. Tromp-v.d.Vlist, te Enschede.

noodzaak voor overbrenging aanwezig. Bovendien is er geen enkele aanwijzing, dat de Doomshof in die tijd reeds bestond. De naam Doomshof komt als zodanig pas voor vanaf de zeventiende eeuw.

Daarom ga ik er liever van uit, dat het markerichterschap altijd verbonden is geweest aan het erf Lippinkhof. Immers, wanneer we horen van het markerichterschap in de Esmarke, dan is dit reeds verbonden aan Lippinkhof (1466, Markerecht van de Lutte). In die tijd behoren ook de stadsboerderijen nog tot de Esmarke. In 1530 komen ze nog voor op de lijst van waartallen van de Esmarke. De enige hof in de stad is dan de Weemhof.

Ik meen dan ook met grote zekerheid te mogen stellen, dat Lippinkhof vanouds het hoofderf van de Esmarke was.

De oudste vermelding van dit erf vinden we in 1321, wanneer Otto van Ahuis, heer van Ottenstein, verklaart, dat hij voor 100 mark Brabants de curtis Philipinchof in Enschede heeft opgedragen aan bisschop Frederik van Utrecht en haar in leen heeft terugontvangen.

Door vererving gingen de z.g. Solms-Ottensteinse goederen over op de Van Bronkhorsten, van wie Gijsberta van Bronkhorst deze goederen begin-vijftiende eeuw meebracht bij haar huwelijk met Everwijn I van Bentheim. In 1489 werden deze goederen verdeeld, tussen haar kleinzoons Everwijn II van Bentheim en Everwijn II van Steinfurt. Lippinkhof kwam aan Everwijn II van Steinfurt. In 1530 werden de beide helften weer verenigd, terwijl ze in 1609 weer korte tijd gescheiden werden. De Dertigjarige Oorlog (1618-1648) was voor de heren van Bentheim het begin van een tijd van financiële moeilijkheden. Zij verkochten een deel van hun Enschedese bezittingen, terwijl ze op een ander deel, waaronder

Lippinkhof, omstreeks 1660 hypotheeknamen.

Natuurlijk konden deze hypotheek niet altijd blijven lopen en zo kwam het op 5 januari 1705 tot een regeling, waarbij de elf met hypotheek bezwaarde erven, het restant van de Solms-Ottensteinse goederen in Enschede, werden overgedragen aan de gezamenlijke bewoners voor f 27.000,-.

Ook Roelof Lippinkhof werd nu eigenaar van de door hem bewoonde boerderij. Het markerichtersambt werd apart overgedragen en wel voor 5/6 deel aan de Esmarke en 1/6 deel aan de stad Enschede. In 1727 kwam ook dit 1/6 deel nog aan de Esmarke.

We hebben al gezien, dat Lippinkhof het markerichterserf was (tot 1705) en als zodanig het belangrijkste erf van de Esmarke. Het erf bezat drie volle waren en een kotterswaar. Daarnaast had Lippinkhof nog het recht, maar tevens de plicht, om een stier en een varkensbeer te houden. Indien deze dieren in het ongerede zouden raken, dan moesten zij binnen zes weken worden vervangen, op straffe van verval van dit recht en een kwart vat boter. Het zelfde recht was eveneens verbonden aan de erven Honhof, Kromhof en Wooldrikhof, die trouwens ook eigendom waren van de Van Bentheims.

De bewoner van Lippinkhof kreeg 1/3 deel van enkele door de marke opgelegde boetes, de rest kwam aan de andere boeren. Van andere soorten boetes kreeg de eigenaar van Lippinkhof een derde deel, terwijl de rest ten goede kwam aan de markekas.

Aan de hand van de verschillende verpondingskohieren kunnen we zien, dat Lippinkhof van 1600 tot in de vorige eeuw steeds heeft behoord tot de zes grootste Esmarkeboeren. De andere vijf waren Engerink, Honhof, Kromhof, Woolderink en Woolderinkhof. Deze zes hebben over deze periode vrijwel

Om het hennekleed en over de ieveskes

In het tweede nummer v/d eerste Jaargang van het *Inschrien* staat een artikel van H. L. Kok over het Hennekleed, waar ik even op wil inhaken, omdat ik de eerste 10-tallen jaren van mijn praktijk in Haaksbergen telkens geconfronteerd werd met het feit, dat de

---

constant hun belangrijkheid kunnen handhaven. Andere erven, zoals bijvoorbeeld Schouwink en Smalenbroek brachten het slechts gedurende korte perioden tot grote bloei.

Over de bewoners van het erf Lippinkhof zou vanaf de vijftiende eeuw nog apart een volledig verhaal te schrijven zijn, wat echter in dit bestek te ver zou voeren. De boerderij Lippinkhof bestaat als zodanig niet meer. Zij lag eertijds aan de Kotmanlaan, juist rechts voor de spoorlijn. Een deel werd door brand verwoest. Het gespaarde restant is verbouwd tot woonhuis. In de omgeving van de hoek Kuipersdijk-Kotmanlaan staan nog enkele wonersplaatsen van Lippinkhof. De fraaiste van deze 'Wönners', gedeeltelijk nog uitgevoerd in vakwerkbouw, werd in 1969 afgebroken.

J. J. H. Meijer.

Bronnen:

C. J. Snuif, Verzamelde bijdragen tot de geschiedenis van Twente.

L. A. Stroink, Stad en Land van Twente.

Mr. G. J. ter Kuile, Oorkondenboek van Overijssel, dl. III.

Markeregten van De Lutte, Werken ORG.

Het huisarchief van de erven Lippinkhof en Eeftink, berustende bij de fam. Nijhuis in Usselo.

Uittreksels uit diverse archieven, in mijn bezit.

naaste buurvrouw van een boerderij, waar een lijk boven aarde lag, moesten 'nog gaon hennekleen'.

Ik vertaalde dat altijd voor mij, dat ze nog hen mosten gaon om den dode te kleen. Het Hennekleed, z.a. Kok het beschrijft, heb ik in Haaksbergen nooit gezien. Ik liet het er dus bij, dat men heen ging om een dode te verzorgen en de doodskleren aan te trekken.

Op een uittocht van de Oudheidkamer naar den Hümmling, waar zo veel en zo verschillende soorten praehistorische graven te zien zijn, kwam ik in gesprek met 'n nachbar van achter 'n poal, die vertelde, dat het woord 'hunne' het zelfde woord was als het woord 'henne', dat bij hen nog in gebruik was; daar zei men 'de buurvrouwen gaot henne kleen' als zij een dode gingen verzorgen en het doodshemd aandoen. Hunnebedden zijn dus bedden, rustplaatsen der doden.

De laatste tijd heb ik over dat woord Henne nagedacht en meen dat 't zelfde stamwoord in ons heen en het duitse hin naklinkt; de hollandse u of duitse ü, de i en de e gaan vaak in elkaar over.

De woorden heen en hin betekenen weg, maar toch heeft vooral in het Duits het woord hin een andere gevoelswaarde dan fort; die hingschiedenen zijn zij die voorgoed van ons heen zijn gegaan. Er zou dus aan het stamwoord dan eigenlijk de betekenis van het heengaan en van de heengegane zitten.

Kunnen zich de etymologen onder de lezers zich hiermee verenigen? Anders gaarne commentaar.

Ondertussen ga ik over naar een an-

der woord, dat w.s. ook van oude komaf is - 'de ieveskes'.

Dat woord hoor je de latere jaren hier in Haaksbergen niet meer, maar in het begin van mijn praktijk in het midden der 20er jaren hoorde ik het vrij geregeld, vooral in de boerschap.

Ik weet nog goed toen ik het voor de eerste keer hoorde. Het was in 1925, dat een vrouwtje mij kwam vragen om naar de kinderen te komen kijken: "k geleuve ze hubt de ieveskes". Ik wapperde met m'n geestelijke oren, want van die ziekte had ik tijdens mijn studie nooit gehoord. Ik wilde ook liever niet vragen; wat zijn ieveskes? Men zou kunnen zeggen 'ok ne mooie dokter! Wet nog neet is wat ieveskes bunt! Ik dus op de stoomfietse naar de ieveskes 'n heel eind de binnenweg in. 'n Oud boerenhuisje. Over d'n del naar de kōkke.

'Zo moeder ik kom eens naar de ieveskes kijken'. De bedstee was goed gesloten, maar ze kwamen eruit en op de tafel in het licht. 'Ja moeder ze hebben de mazelen'. 'Jao zee je 'k har 't wal edach dat 't de ieveskes wazze. Vele jaren hoorde ik vooral in de meer afgelegen streken dat woord gebruiken als er mazelen waren, maar langzamerhand is het hier althans in onbruik geraakt. Hoe staat het ermee in de rest van Twente, in Drente en in Groningen en over de grens bij onze sassiese Nachbarn?

Dat woord is mij altijd blijven intigrenen. Wat was de eigenlijke betekenis van dit blijkbaar oude woord en waar kwam het vandaan? Ik heb hier en daar ook wel eens gepolst, maar dat leverde niets op totdat mijn collega Werre mij opmerkzaam maakte op het feit, dat in het engels het woord Hives voorkwam ook in verband met mazelen. Het Engelse woord voor mazelen is echter measles. Zou zich daar dus iets dergelijks voordoen als in Twente? In de dictionair vond ik achter

hives staan: rood jeukend uitslag (netelroos o.a.) verder keelontsteking; ingewandontsteking. Daar kon ik het mee doen. Maar het kleivlekkig mazelenczanthema jeukt ook en het verenigt zich vaak tot grote vlekken, ook geeft het aanleiding tot keelontsteking en tot diarree. Vroeger was de differentiële diagnostiek vaak nog zeer primitief. Ik ben er dan ook vast van overtuigd, dat de Engelse hives het zelfde zijn als de Haaksbergse ieveskes. Is het dan een woord uit of van voor de volksverhuizing en hebben de Sassen of de Angelen het mee over zee genomen, of hebben beide stammen daaraan schuld omdat het een oud germaans woord was?

Wie kan hier nadere inlichtingen over verstrekken?

J. M. Scaf, Haaksbergen

Bedsteden

De bedsteden, zo vertelde in 1943 J. B. Blenke, van het kort daarna afgebroken losse hoes vèèlds op 'n Ooskaamp bij Borne, waren vroeger als volgt opgebouwd.

De onderste laag bestond uit „posseln" (gagel), tegen de vlooien. Daarop kwamen takkebossen, vervolgens stro en tenslotte het veren bed.

A. B.

Beurs

De heer G. F. Klaas, Commandierstraat 5, Ootmarsum, telefoon 05419-364, vraagt ter overname het boek van pastoor J. Geerdink, Archidiakonaat in Twente.

Van boeskoolmennekes en vennehaksen

Soms bloeit de kunst in het verborgene. Dat is ook het geval met de fraaie souvenirs, die de Oldenzaalse VVV verkoopt. De etalage in het stadhuis is maar heel bescheiden. Wie deze toch weet te ontdekken, ziet er een paar heel lieve beeldjes staan, die je tegen een zacht prijsje mee naar huis kunt nemen. Kunstwerken als deze bronzen boeskoolmennekes (10 cm groot voor f 24,-, 16 cm. groot f 62,50 alleen op bestelling) worden in de regel heel wat duurder betaald.

Het boeskooljochie, dat de stadhuishal en nu ook Oldenzaals 'invalspoor' aan de kant van Enschede siert, was het resultaat van een prijsvraag onder het gemeentepersoneel. Het idee werd gelanceerd door de Oldenzaalse beeldhouwer Jan Kip. Het was zonder meer 'n goed denkbeeld om verkleinde copieën van het beeld als souvenir in de handel te brengen. Omdat het een goed beeldje èn omdat het een origineel souvenir is. Het boeskoolmenneke komt intussen ook al op lepeltjes voor. Het is aardig op weg om het beeldmerk van Oldenzaal te worden, zoals Assen zijn Bartje en Zuid Laren zijn Berend Botje heeft.

De voorstelling: een jongen, die een enorme boeskool (kabuiskool) op zijn handen draagt, is een goed symbool voor Oldenzaal, dat immers de boeskoolstad heet. Die naam heeft de stad gekregen in de jaren omtrent de eeuwwisseling, toen er veel boeskool van Oldenzaal uit in Enschede aan de markt kwam. Nu moeten de Enschedeërs het wat dit betreft doen met de aanblik van de rode en witte boeskooltjes, die in bloemperken rondom het

Het Boeskoolmenneke

beeld aan de Enschedese straat geplant zijn.

Bijna elke plaats heeft zo een bijnaam, die een schimpnaam is. De oorsprong is niet altijd te achterhalen. Niet altijd leven naburige plaatsen vreedzaam naast elkaar. Dit feit, maar ook het eigen zelfbewustzijn, wordt in de volksmond dikwijls goed getypeerd. Hier volgt nu een rijtje van deze bij- of schimpnamen, voorzover ik die voor Twente heb kunnen nagaan, in alfabetische volgorde.

De **Almeloërs** heten elders in Twente 'beetwottel' en zij schijnen daar zelf weinig bezwaar tegen te hebben. Een dagbladschrijver durfde tenminste 'Beetwottel' rustig als pseudoniem te gebruiken. Minder vriendelijk klinken

de namen uit het volgende schimpversje, dat in Vriezenveen genoteerd werd (zie Inschrien 3):

Almelose poepen

gaot naor 't Vjenne hen zoepen.

Almelose wiggewäggen

gaot naor 't Vjenne hen ummeläggen.

Ook de benaming 'Boornsen melbuul' voor een inwoner van **Borne** klinkt een beetje hatelijk. Ze zal wel ontstaan zijn door het bekende Bornse pannekoeckenmeel van Ten Cate.

Die van **Buurse** worden wel 'weendbule' genoemd, een naam, door de plaatselijke carnavalsclub graag aangenomen. Dit verschijnsel zie je ook elders.

In **Delden** wonen de 'kwekweschudders'. De roggelanden rondom Delden zouden vroeger namelijk veel kwekwe (kweekgras) bevat hebben, dat de boeren met de greep moesten wieden, tot leedvermaak van minder met dit onkruid bedeelde collega's elders in Twente. Een **Denekamper** is 'n köttelpeer' en wat zal men daar nog meer van zeggen? Van het kleine stedeke **Diepenheim** zwijgt de volksmond, maar dat is bepaald niet het geval met de grootste stad **Enschede**. Vroeger schold men de Enschedeërs wel uit voor 'gruppndrieters' en even onvriendelijk (maar niet steeds onjuist) heette tot in de eerste wereldoorlog een mes wel een 'Enscheder waopen'. Niet minder cru is de meer gehoorde benaming 'Enscheder braandstichter', wat met het stadverbranden van 1862 verband moet houden. Heel wat neutraler bijnaam voor de inwoner van Twentes grootste stad is 'krekkel', ontleend aan een plaatselijke gebaksoort (krakeling).

De naam **Enter** werd vroeger door velen buiten die plaats niet uitgesproken zonder de toevoeging 'God beter 't', wat bepaald niet erg vleidend bedoeld was. De inwoners van **Goor** lijken de spotnaam 'Vrette-Goor' vaak als een

verdiende onderscheiding op te vatten en gezien hun veelvuldig stoffen op 'het Twentse Haagje' kunnen zij ook tegen het minder gehoorde 'Pronk-Goor' moeilijk bezwaar maken. Ten slotte worden de Goorsen ook nog 'meerpoeten' genoemd, naar een zoetwatervis, die daar vroeger in de Regge schijnt te hebben gezwommen.

Een inwoner van **Haaksbergen** heette in de tijd, dat Schaepman nog op school ging, een 'tukker', wat later voor elke Twent gebruikt is, maar ook werd hij wel een 'towmeer' (toe maar) genoemd.

Een enkele keer schijnt als scheldwoord 'nen Hoksebarger pannendrieter' gehoord te worden.

Om het dialect van **Hengelo** belachelijk te maken (al wat men 'vrömd' vond, was vroeger al gauw belachelijk) en tevens om de aandacht te vestigen op een onwelriekende versiering van deze stad, hoorde men nogal eens het rijmpje reciteren: 'In de Hengeler bekke is 'n kätjen verdeunken. Hef zeuven jaor eleagen en nog nich esteunken'. De stank van de beek overheerste namelijk. Die stank is iets anders dan de befaamde Hengeler weend....

Een boer uit **Lonneker** werd 'n 'Lonnker papsleef' genoemd. Iets waarmee men eigenlijk geen raad wist, naar beste weten verrichten, heette vroeger 'op zien Losteren doon' (Loster = **Losser**) wat zo kwaad nog niet klinkt. Minder aangenaam is het gezegd 'doot 't meer in 'n Losteren aarmbuul', wanneer iemand een halve cent schuldig bleef. Algemeen verbreid is nog 'Ik kom oet Loster en ik weet van niks' of alleen maar 'ik kom oet Loster'. Dit om aan te duiden dat men over een bepaalde zaak liever niet spreekt. Van alle Twenten waren de Lossernaren, vooral tegenover de justitie het meest gesloten.

Oldenzaal is de Boeskoolstad, die het

De namen der Twentse marken

Tot nog toe zijn in deze rubriek de markenamen Ootmarsum, Denekamp, Agelo, Fleringen, Albergen, Tubbergen en Breklenkamp besproken, die, op Agelo na, alle een van oorsprong Germaanse persoonsnaam bevatten. Dit is niet het geval met het volgend vier-tal: Geesteren, Reutum, Tilligte en Vasse, die alle van een woord stammen dat op een aardrijkskundige gesteldheid wijst.

De meest doorzichtige is Tilligte, van welke plaats we voor het eerst horen in 1207, als de bisschop van Utrecht de schenking van de kerk van Ootmarsum aan het klooster Weerselo bevestigt, waarbij een van de getuigen was Heinricus de Tilget. (OO 93). In dit Tilget schuilt het woord telg, tak, loot, dat we in verscheidene Twentse plaatsen in de straatnaam Telgen terug vinden. De uitgang 'et' is een verzamel-

---

al eeuwenlang (sinds 1747) met de burens van **Ootmarsum** aan de stok heeft over een geroofd klootschietersvaandel. Vandaar 'vaandeldieven' voor die uit Oatmösken. 'Oatmösker spek' is een badinerende naam voor gebakken uien (uit de 'Siepelstad' Ootmarsum).

Tenslotte kan ik nog noemen **Tubberger** 'tukkert', de 'moosbuke' uit het Mooslaand van Ossel (**Usselo**) en de 'vennehaksen' (haksen = heksen) uit **Vriezenveen**, die volgens Snuif (zie Inschrien 4) in 1703 'hondeier' gescholden werden.

Wie weet nog aanvullingen?

Adriaan Buter.

suffix, dat we in Nederlandse woorden als gebergte en geboomte kennen en waarmee in dit geval een groep bergen of bomen aangeduid wordt. Het Oudengels kende het woord 'telgett', omschreven als een 'bosje jonge loten, een aanplant'. Met boomnamen als eerste element vormde het erf- en plaatsnamen als Elset in 1381/1383 bij Zenderen (RR,753), nu Elzink, of Eekt bij Oldebroek, in 1323 Eket, alsmede de verschillende Telgtes, zoals Telgt bij Münster of in Brandlecht, vlak over de grens bij Nordhorn, in 1313 Brandtelget.

Geesteren heeft een naamgenoot in Gelderland bij Borculo, dat een oudere vermelding heeft dan het Twentse: in 1188 wordt het als Gesterne vermeld (TW), terwijl we van Twents Geesteren voor het eerst horen in 1207, in dezelfde schenkingsakte als hierboven vermeld: de getuige Jacobus de Gestern. In 1268 heeft ridder Nicolaus de Geysteren de hof te Geystere aan ridder Hendrik van Almelo verkocht (OO 307) en in 1272 wordt door de laatste de hof te Gesteren als erfdeel aan zijn zonen toegewezen (OO 320). Het eerste deel van de naam is 'geest', een hogere zandstrook in of langs zee- of rivierkleigebied of 'moeras'; het komt vooral in Westnederland in plaatsnamen voor, zoals Oegstgeest en Uitgeest, terwijl de Friese vorm 'gaast' in plaatsnamen als Gaastburen of Gaasten voorkomt, of in het Drentse Gasteren, dat het oorspronkelijke Ghestre uit 1298/1304 verdrongen heeft. De meest bevredigende verklaring voor Geesteren is die van Gysse-ling in zijn Toponymisch Woordenboek

(TW); hij ziet het als een samenstelling van 'geest' en 'heurne', hoek, waardoor de oorspronkelijke betekenis zou zijn een hoek, waarin zich een geest, een zandhoogte verhief; de naam lijkt in formatie sterk op Broekheurne ten zuiden van Enschede.

Vasse behoort met Reutum tot de oudste namen van Twente; beide worden in de tiende eeuw vermeld in het Werdener Hebereger. We lezen daar dat er in Fahsi de landbouwer Boio woonde, terwijl omstreeks 1050 het bedrijf in Fasso wordt uitgeoefend door Abbo; in de dertiende eeuw vinden we voor het eerst de spelling Vasse. Dit Fahsi moeten we uitspreken 'fahsi' en dan valt de overeenkomst op met een Duits dialectwoord 'fachs', met Noors en Zweeds dialect 'faks' en 'faxe', en met het Oudengelse 'faex'; de betekenis was een schraal soort gras. In het Engels bestaat het nog als 'fax', een poëtisch woord voor 'haar', en de familienaam Fairfax, 'blond haar' is daaraan ontleend. Ook de plaatsnaam Halifax in Yorkshire bevat dit 'fax', maar hier betreft het weer de grassoort. Voor Vasse kunnen we rustig vaststellen dat het zijn naam dankt aan de ligging bij een met schraal gras begroeid stuk land.

Reutum heette in de tiende eeuw Raitnon, waar de landbouwer Thiadoni leefde en in 1050 Riednen, waar ene Helword zich gevestigd had. Het element 'riat' is het Nederlandse 'riet', en stamt via Oudsaksisch 'hriod' uit het Germaans. De spelling met 'ia' was typerend voor de 'Werdense' schrijvers; de Middeleeuwse spelling was Roetmen, in de veertiende eeuw, (OO 1130, 1141), waar de 'oe' vermoedelijk de klank 'eu' weergeeft. De plaats dankt zijn naam dus aan zijn ligging bij rietvelden. In OO 225, 275 en 407 wordt als oude vorm van Reutum Rothem vermeld, maar dit is onjuist. Rothem is de oorspronkelijke vorm

Boek en Blad

'Vuur over Twente', flitsen van oorlog en bevrijding. Een documentaire over vijf jaren oorlog in Twente, Salland en de Gelderse Achterhoek, geschreven door de Journalist-schrijver Adriaan Buter. Uitgave: Drukkerij Twentsche Courant n.v.

Naast alles wat er over de tweede wereldoorlog en de bevrijding reeds is gepubliceerd is dit boekje over de oorlogsgebeurtenissen in deze streken een interessante aanvulling. Te meer, daar Adriaan Buter de persoonlijke belevenissen mee laat spreken en deze zodanig beschrijft dat 1940-1945 weer gaat leven voor hem of haar, die de oorlog bewust heeft meegemaakt.

Voor de latere generatie laat deze uitgave de sfeer en de spanning proeven van de moeilijke jaren van onderdrukking en vernedering. Met vele foto's en reproducties van originele documenten, een uniek boekwerkje. De eerste druk was binnen de kortst mogelijke tijd reeds uitverkocht; een tweede druk is in voorbereiding. Prijs: f 4,90. U kunt bestellen door storting op postrekening 836699 t.n.v. Twentsche Courant te Hengelo.

J. Overbeeke.

van Rossum, omstreeks 950 Rohthem, 1050 Rothem, maar in 1381/1383 lezen we in RR 648 van het erve Hoyking 'apud Rotsem', welke vorm de overgang van Rothem naar Rossum registreert.

B. J. Hekket.

Gebruikte afkortingen:

- OO = Oorkondenboek van Overijssel, delen I-VI, door Mr. G. J. ter Kuile, (1963-'69). De cijfers verwijzen naar de nummers van de regesten.
- RR = Rekeningen en Registers van het Bisdom Utrecht, door Mr. S. Muller Fzn, 1889. De cijfers verwijzen naar de bladzijden.
- TW = Toponymisch Woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226) door Dr. M. Gysseling, 1960.

Monumentenlijsten

In het afgelopen kwartaal werden de definitieve monumentenlijsten voor de gemeenten Ambt-Delden, Diepenheim, Haaksbergen, Markelo en Rijssen vastgesteld. We zullen hier in het volgende nummer op terug komen.

De Wissinksmöll in het Buurserzand, gem. Haaksbergen. Deze molen, afkomstig uit Usse-lo, gem. Enschede, komt voor op de monumentenlijst van Haaksbergen.

Abonnementsgelden

Onze administratrice, mej. Weussink, verzoekt alle abonnees, **die geen lid zijn van de Oudheidkamer Twente**, het over 1970 verschuldigde abonnementsgeld ad. f 5,- ten spoedigste over te maken op haar postrekening 181.81.10 t.n.v. Administratie 't Inschrien te Enschede.

Vragenrubriek

Naar aanleiding van mijn vraag om opgaaf van 'kerkhof'veldnamen zijn verschillende reacties binnengekomen.

De heer G. J. Eshuis te Almelo kent de volgende kerkhoven: Het Kerkhofveld in Dulder was eens een urnenveld. O.a. werd hier een scherf Romeins aardewerk (terra sigalata) gevonden.

Op een km. noord-oostelijk van het kanaal Almelo-Nordhorn aan de Ruiteweg in Reutum (dicht aan de grens met Agelo) ligt het Jodenkerkhof. Dit indertijd vrij hoog gelegen terrein is al vele jaren geleden door de landbouwer Lansink (de Kemper) afgegraven. Hij had er echter niets gevonden.

In een al sinds lang ontgonnen heideveld noordelijk van de provinciale weg Albergen-Tubbergen lag de Jodenbult. Volgens overlevering zou hier eens een zwerfende Joodse koopman zijn begraven. Men wist nog te vertellen, dat een scheper aldaar meermalen 'met de kloetschuppe op de kiste har estot'. Op de westelijke helling van 't Hoge Heksel achter Wierden, dicht bij de grens met Hellen-doorn, lag eens een met walletjes omgeven terrein, dat Jodenkerkhof werd genoemd. De walletjes van dit aan de Veldkampsweg gelegen stuk grond zijn in latere jaren merendeels vergraven.

Onder Ypelo (gem. Wierden), tussen de erven 't Langeler en Krommendam lag (nog tot 20 mei 1969) een hoge bouwkamp, waarvan een gedeelte het Kerkhof werd genoemd. Bij de afgraving van dit terrein (met een graafmachine) constateerde de heer Eshuis aldaar enkele middeleeuwse z.g. plaggengreppels. Deze greppels, onderdeel van een ontginningsmethode die in zwang was van de achtste tot de dertiende eeuw, kan bij (later) graafwerk de indruk hebben gewekt, dat men hier met een oude begraafplaats te doen had. Behalve genoemde greppels, enkele scherven middeleeuws aardewerk en een zeer vroege kleine pijpkep (plm. 1600) heeft de heer Eshuis niets kunnen vinden, dat de naam kerkhof kon waarmaken.

De heer J. Overbeeke te Haaksbergen vond in de gerichtsprotocollen van Haaksbergen vier maal de veldnaam Kerkhof vermeld. Hij heeft zich indertijd hierin niet verder verdiept, zodat hij alleen een globale aanduiding kan geven. Deze 'kerkhoven' lagen bij het erve Reimerink

op de Hones, in de Krukkenhoek, bij het erve Koamscher in Holthuizen en in Buurse, alles gemeente Haaksbergen.

De heer Overbeeke is het met mij eens, dat deze benaming kan duiden op begraafplaatsen hetzij van mensen hetzij van dieren. Naar zijn mening betreffen de Haaksbergse kerkhofnamen geen joodse begraafplaatsen, daar ze reeds bestonden, toen in Haaksbergen nog geen Joden gevestigd waren.

De heer B. Walgemoed, rentmeester van het Weldam, kent in de buurtschap Stokkum, gemeente Markelo, het Jodenkerkhof. Hij deelt hierover het volgende mede: Het Jodenkerkhof is ook nu nog aanwezig, al is het wel enigszins verkleind door de verbreding van de weg door Stokkum. Bij navraag aan enkele oudere pachters bleek, dat dit kerkhof vroeger door eiken palen was afgerasterd. Het waren vierkante palen met ronde koppen. Hierin zaten twee gaten geboord, waarin gedraaide draden liepen, welke het geheel omheinden. Of hier vroeger ook Joden zijn begraven, kon hem niet worden bevestigd. De heer Walgemoed voegde een situatieschets bij van voor de ruilverkaveling in 1952. In de onmiddellijke nabijheid lagen de percelen Sectie E 284, genaamd 'Kerk', no. 292 'Toren' en aan de overzijde van de weg een perceel, nummer onbekend, genaamd 'Klooster'. Deze percelen zijn thans, als gevolg van de ruilverkaveling, niet meer als zodanig weer te vinden. In Wiene, gemeente Ambt-Delden, ten zuiden van het Twentekanaal en ten oosten van de boerderij 'De Kriebber' ligt een perceel bosgrond dat ook 'Klooster' heet en eigendom is van het Weldam.

De heer H. Hagens te Almelo verwees mij naar een passage in H. W. Heuvel, Gids voor Twente, pag. 24: Heuvel schrijft hier 'Achter de Fluttert in de hei is nog een los huisje, dat het Karkhof heet, denkkelijk omdat hier het kerkhof was in de dagen, toen Delden, Ootmarsum en Denekamp door paus Martinus V in de ban waren gedaan (1427-1432), omdat ze Zweder van Kulenburg niet als bisschop wilden erkennen; in elke mark was toen een hoekje, waar men de doden begroef'. Het betreft hier het erf Kerkhof in de marke Hengevelde.

In de marke Usselo vond ik nog het Jodenkerkhof, dat ligt direct ten noorden van het erf Wennink, aan de Helweg. Op het kadastrale minuutplan van p.m. 1830 staat dit Jodenkerkhof nog als apart perceel vermeld. Het was een stuk bouwland. Mijn vraag naar kerkhofnamen heeft vrij veel reacties opgewekt, waarvoor ik de briefschrijvers bij deze hartelijk dank. Mochten nog meer namen bekend worden, dan zal ik dit graag horen.

De aan mij toegezonden gegevens, alsmede mijn eigen gegevens, zal ik, waar mogelijk

Vrouw Wissink zet de knipmuts op

'Het is eigenlijk bedrog', bekende vrouw Wissink in Usselo mij, terwijl ze bezig was te laten zien, hoe de knipmuts opgezet wordt. Die bekentenis sloeg op het witte strookje, dat zij langs de zwarte ondermuts had gezet, om te suggereren, dat onder het zwarte satijn nog een mutsje van wit kaatoen het haar bedekte.

Een knipmuts is n.l. niet zo eenvoudig als hij er uitziet. Hij bestaat minstens uit drie delen: twee ondermutsen en de eigenlijke knipmuts van (althans bij trouwmutsen) echte Brusselse kloskant. Aan de voorzijde heeft die kanten muts een strook van een centime-

---

voorzien van kaarten, ter beschikking stellen van het Documentatie-archief van het Rijksmuseum Twenthe.

J. J. H. Meijer.

Kookante

De heer Velsink, conciërge van het Rijksmuseum Twenthe gaf mij een vermeldenswaardige uitleg van de reeds enkele keren besproken uitdrukking: 'zich an de kookante haolen'.

In zijn geboorteplaats Uelsen werd n.l. gezegd, wanneer men iemand wilde passeren 'an de kookante, ik komme der an'. Hiermede werd dan bedoeld, dat de aangesprokene de berm moest opzoeken.

Volgens deze lezing is de 'kookante' dus de doorgaans begroeide kant van de weg. De koeien, die naar de weide werden gedreven liepen dan ook niet over de weg maar over de bermen om zodoende af en toe een hap groen te kunnen nemen.

In dit verband is 'kookante' dus gelijk aan de veilige kant. En als men zich 'an de kookante haolt' houdt men zich immers aan de veilige kant.

J. Overbeeke.

ter of vier breed, die sterk geplooid is; aan de plooiën of 'knippen' ontleent hij zijn naam.

Je zet een knipmuts dus maar niet zo een, twee, drie op, zoals een hoed of een hoofdoek. Een klein uur gaat er al gauw mee heen, zelfs al smokkel je, zoals vrouw Wissink deed, een van de drie mutsen weg. Dan blijven er immers nog altijd de tijdrovende bewerkingen van het haar opmaken en de onder- en bovenmuts schikken. Het haar moet in het midden een scheiding hebben en precies op de plaats blijven, want boven het voorhoofd komt het een handbreed onder de muts te voorschijn. Een beetje melk doet wonderen, als het niet wil plakken! Verder is er het 'strieklint' om het op de plaats te houden: een bandje van wit keper, dat verticaal om het hoofd loopt en van boven wordt vastgespeld. De witte ondermuts wordt met bandjes onder de kin vastgestrikt en aan de achterzijde met een lintje ingehaald, waarna de uiteinden onder de muts gestopt worden. Dat heb ik weer gezien, toen vrouw Wissink het Sunt Joapikstuug voor mij demonstreerde, de witte oogstracht, waarbij zij het katoenen ondermutsje wel opzet, maar dan zonder verdere hoofdbedekking.

Voor de zondagse dracht wordt er nu eerst de zwarte ondermuts op geplaatst en met spelden vastgestoken. In dit geval zaten er natuurlijk witte bandjes aan! En toen volgde de knipmuts, die bij de twee bandjes onder de kin nog een derde voegde: een stevige veterband verticaal om de muts en met een strik onder de kin. Deze band werd weggewerkt door het mutsenlint, een breed zijden lint, op precies dezelfde plaats aangebracht, zodat ik maar eventjes vier banden onder de kin telde. Een tweede gelijksoortige mutsenlint kwam horizontaal achter om de muts. Aan de voorkant werd het links en rechts met spelden vastgezet

en toen was het kunststuk klaar.

Bij die muts horen dan nog enkele sieraden: de gouden mutsenbellen, die vrouw Wissink door zilveren verving, wanneer ze in rouw was. Dan ging ook de kanten muts in het kabinet (vroeger had men daar van die prachtig beschilderde ovale spanen dozen voor) en voltooide een 'slichte' katoenen muts de hoofddracht. Een ketting van bloedkoraal of granaat, enkele malen dubbel en strak om de hals gewonden met een slot van gouden filigrainwerk fleurde tenslotte het uiterlijk niet weinig op. Soms zie je ook een fluwelen strikje in de plaats van de kostbare halsketting; vooral de vrouwen van Rijssen dragen die.

'Mijn moeder droeg op die mutsen nog een strooien hoed met een brede rand', zegt vrouw Wissink. Zo'n ouderwetse hoed zag ik nog in de oudheidkamer van Emmen. Geloof maar, dat die moeder de knipmuts nog in ere hield! Vrouw Wissink, die met haar zestiende jaar voor het eerst de muts op kreeg (elders gebeurde dat bij het aannemen) draagt hem nu zelden meer en haar dochter hoef je er helemaal niet mee aan te komen!

Toen ik distributiekaarten uitreikte, verschenen er regelmatig een stuk of vijf vrouwen aan het loket, die de daagse plooiemuts droegen. Ik bezit nu zo'n hierboven genoemde spanen mutsendoos (ze werden in het Schwarzwald gemaakt) met rondom fleurige bloemen (tulpen) en een romantisch (plak)plaatje op de deksel, afkomstig uit Enschede. Gezina Brokken-Eggert aan de Perikweg bewaarde er haar knipmuts in.

Niet alleen de knipmuts, de hele volksdracht dreigt langzamerhand in het vergeetboek te raken. Het is dringend nodig, dat iemand zich op de studie van de Twentse klederdracht werpt!

A.B.

Bodemvondsten

Gem. Diepenheim. Dank zij een melding van de heer J. v. d. Veen uit Diepenheim werd de vondst van een benen glis bekend, welke de heer J. A. Koop te Diepenheim het vorige jaar in de bouwput voor het pand Grotestraat 25 te Diepenheim had aangetroffen. De onderzijde van de glis is door gebruik vlak gepolijst, waarbij het bot tot in het grotendeels verdwenen, sponsachtige middenweefsel is afgesleten. De glis is gemaakt van het linker spaakbeen van een koe (*Bos taurus* L.) en meet 23 cm. De beide beschadigde uiteinden bezitten een verticale doorboring van 10 mm. doorsnede.

Uit Twente is ons slechts één andere glis bekend, welke in 1945 enige tientallen meters oostelijker werd gevonden. Deze, evenals de vorige onlangs door dr. D. P. Erdbrink uit Utrecht gedetermineerd, was vervaardigd van het linker middenhandsbeen van een paard (*Equus caballus* L.) en meet 23 cm. Ook hier tonen de beide beschadigde uiteinden een verticale doorboring, en wel van 11 mm. doorsnede.

Laatstgenoemde glis is in een circa 35 cm. dikke, plaatselijk vergraven veenlaag aangetroffen, welke laag is afgedekt en gedeeltelijk vervangen door geroerd zand aan de huidige oppervlakte. In dit zand werden in 1945 Siegburg-scherven en slachtafval aangetroffen. Uit een oude kuil door de veenlaag kwamen de opengebroken schedel van een subadult wild zwijn (*Sus scrofa* L.), alsmede van het edelhert (*Cervus elaphus* L.) een fragment van het voorhoofdsbeen met een deel van het gewei. Het schedelfragment toont een aantal kerfsporen, terwijl de hoofdstang van het gewei 7 cm boven de rozenkrans een doorboring van 17 mm. doorsnede bezit. De in 1945 gevonden glis en de beenderen zijn het eigendom van de heer J. v. d. Veen. Zij zijn reeds door hem vermeld in het artikel 'Een en ander uit het verleden en over de oorsprong van Diepenheim' in de *Versl. en Meded. v. h. Ov. Regt en Gesch.* 1952, pag. 23-46 (zie pag. 38). Gelet op de historie van Diepenheim is het aannemelijk de genoemde glissen en beenderen te dateren in de late Middeleeuwen, of mogelijk nog later.

In en buiten het terpengebied zijn ook andere typen glissen bekend. Van baggervondsten uit Deventer (collectie Butter) kennen wij een type

Gehoord en Gelezen

Almelo

In de afgelopen maanden verloor de gemeente Almelo enkele bijzonder mooie, oude boerderijen.

Het kleine boerderijtje 'Het Bartelshuis' op het landgoed Bellinkhof, werd reeds eind 1969 afgebroken. De muren waren geheel op een voetstuk van Benteimer zandsteen opgetrokken. Aan het gebintwerk was te zien, dat het eens met 'roobonis' was geverfd.

Aan de Visschedijk ligt de boerderij 'Rengeling', die tot voor kort nog geheel ouderwets van uiterlijk was. Thans is het huis zodanig verbouwd, dat het niet meer als 'oude Twentse boerderij' te beschouwen is.

Eveneens aan de Visschedijk, geheel aan het eind, bij de waterzuivering, stond tot voor enkele weken nog de boerderij 'Het Exoo', een 'Gravenboerderij' met boven de voorgevel een houten geveltop. Op de plaats waar het huis stond, bevindt zich nu een enorme nieuwe bezinkingsvijver van de waterzuivering.

Het Sluitersveld, thans opgeslokt door de

---

zonder doorboringen en een type met een al dan niet doorlopende perforatie in de lengterichting van het been. Volgens mr. P. C. J. A. Boeles (zie zijn boek *Friesland tot de elfde eeuw*, 1951, spec. p. 534) hebben glissen met verticale doorboringen tot glijders onder sleden gediend. Over de toepassing van enige typen glissen als glijders of schaatsen in o.m. IJsland vindt men bij S. H. Hijlkema, *Het Nederlandse handboek voor ijssport*, 1887, enige interessante gegevens. Samenvattend kan gesteld worden, dat glissen zowel tot schaats als glijder kunnen dienen en dat de hier te lande aangetroffen glissen mogelijk per type (en landstreek) een verschillende functie hebben gehad.

R.O.B., Amersfoort/Rijksmuseum Twenthe, Enschede (A.D. Verlinde).

Weerselo. In de tweede helft van augustus zullen leden van de Nederlandse Jeugdbond ter Bestudering van de Geschiedenis onder leiding van drs. A. L. Hulshoff proefopgravingen verrichten op het terrein van het Stif Weerselo. Gezocht zal worden naar de funderingen van de Stifshuizen.

Het erve Exoo te Almelo

stadsuitbreiding ten noorden van de Ootmarsumsestraat, kende een aantal karakteristieke boerderijtjes, van welke er enkele hun bestaan tot dit jaar wisten te rekken. Het 'Kivietshoes' of de 'Natpan' brandde in het laatste der jaren '50 af; de 'Kooimieks' werd in september 1960 afgebroken. De enig nog overgeblevene is 'Het Eshuis', dat met de niendeur naar de weg gelegen is en aan de voorzijde een houten topgevel bezit. Een vierde huis was 'Het Bod', bewoond door de fam. Hinnen. Het lag eveneens met de niendeur naar de weg gekeerd, en had een voorgevel met houten top, en een bovenkamer van vakwerk. Enige maanden geleden is het afgebroken.

Delden

Op 1 april 1970 werd een gedeelte van het gebied van Ambt-Delden gevoegd bij Stad-Delden. Hierdoor komt o.m. de prachtige Twickelse boerderij 'Rupert', even buiten de stad links van de weg naar Goor, in een uitbreidingsplan te liggen en wordt (zoals helaas zoveel monumenten in Stad Delden) afgebroken. Het landgoed Twickel verliest hiermee zijn laatste vakwerkboerderij. Dat deze al op de definitieve Monumentenlijst van 'Ambt' stond bleek geen beletsel te zijn.

Denekamp

De watermolen van het huis Singraven heeft drie nieuwe raderen gekregen.

Enschede

Wat 'sits' is, kunt u in het Textielmuseum te weten komen. De tentoonstelling, die daar t/m 30 augustus gehouden wordt, laat vele costuums, gordijnen, kledjes e.a. zien, die uit deze stof zijn vervaardigd.

Enschede

De stad krijgt haar brandmonument terug! Bij de 50-jarige herdenking van de grote stadsbrand van 7 mei 1862 werd op de Markt het monument onthuld, dat een zittende vrouw voorstelt, die in de volksmond al gauw de naam 'Brand-Naatje' kreeg. Vijftig jaren later werd het weggehaald en opgeslagen op het terrein van Gemeentewerken. Thans zal het een nieuwe plaats krijgen, en wel op de uitbreiding van het Van Heekplein, niet ver van de plek, waar eens, aan de Kalendarstraat, de brand uitbrak.

Losser

De heer B. G. Cromhoff, eigenaar van het Teylershuis, is er eindelijk in geslaagd, voor het gebouw een bestemming te vinden; er zal een apotheek in worden gevestigd. Met de restauratie kan nu spoedig begonnen worden. Om het aanzien van het Teylershuis te verfraaien, zullen enkele belendende panden worden afgebroken.

Oldenzaal

De tuin van het Museum Palthehuis was tot dusver niet meer dan een rommelige verzameling oude stenen, waar niemand veel uit wijs kon worden, en waartussen het onkruid hoog opschoot. De heer W. F. Anderson heeft bewezen, dat het opknappen van zo'n tuin 'helemaal geen geld behoeft te kosten'. Met behulp van een aantal jongens 'zomaar van de straat' heeft hij er een kleine luthof van weten te maken. De stenen zijn netjes geordend, blokken zandsteen langs de kant kunnen dienst doen als zitplaats. En het uitzicht in de richting van de Plechelmus, dat moet u werkelijk zien....

Ootmarsum

In de nacht van 15 op 16 maart j.l. is op 77-jarige leeftijd overleden de heer G. Morshuis, alom bekend als 'Gait Moshoes'. Vanaf 1921 is de heer Morshuis opgetreden als voorzanger bij het zingen van de paasliederen tijdens het 'vlöggelen', en als 'nachtwacht' bij de jaarwisseling, waarbij hij het bekende lied 'Komt burgers, komt nu allen terstond, het nieuwe jaar intreden' zong.

Rijssen

Zes huizen (boerderijen) aan de Walstraat, te weten de nrs 35 t/m 45, zijn geplaatst op de definitieve Monumentenlijst. Deze huizen liggen (natuurlijk) in een saneringsplan. Gedeputeerde Staten zijn reeds akkoord gegaan met afbraak van de panden en het Min. v. Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening heeft reeds een saneringsbijdrage uitgekeerd. Of er nog iets aan te doen is....?

Weerselo

Voor de restauratie van het Stifshuis zal het Rijk 90% subsidie verstrekken. Het zal worden bestemd tot ontvangst- en conferentiecentrum onder auspiciën van de Stichting Twenthe Contact te Hengelo, waarbij gedacht is aan staf- of jaarvergaderingen, kaderbijeenkomsten e.d.

Welbergen, Duitsland

In de buurt van het kasteel Welbergen, niet ver van Ochtrup stond aan de zijweg naar het dorpje Welbergen de Alte Posthof, een groot en gaaf, maar vervallen vakwerkgebouw, daterend uit 1598. Deze herberg is nu in de buurt van het kasteel herbouwd en ingericht als restaurant; er is gelegenheid voor bruiloften en andere feesten, terwijl een der voormalige koestallen paats biedt voor kunsttentoonstellingen.

Agenda

Ver. Oudheidkamer 'Twente', Lasondersingel 129, Enschede: 29 augustus 1970, zomertocht (dagtocht) naar Salzbergen (Haus Stovern, Kloster Bentlage en Rheine). In september zal een middagtocht gemaakt worden naar Winterswijk, alwaar de restauratie van de kerk en de muurschilderingen bekeken zullen worden.

Twentse Werkgemeenschap voor archeologie en historie, Mercuriusstraat 110, Hengelo: 25 juli 1970 (evt. 18 juli), kastelen in de Gelderse Achterhoek, omgeving Vorden, Laren e.a.; 15 augustus 1970, oostelijke Gelderse Achterhoek, kastelen, oude boerderijen e.a. Neede, Winterswijk, Aalten, Bredevoort, Lichtenvoorde; 19 september 1970, kastelen, kloosters, watermolens e.d. in Gronau, Metelen, Stockum, Billerbeck, Havixbeck, Hohenholte, Nordwalde, Burgsteinfurt.

Stichting Historische Sociëteit Enschede-Lonneker, Osnabrückstraat 3, Enschede: 11 juli 1970, Tocht naar Oldenzaal, ontvangst ten stadhuize, bezoek aan het Palthehuis; 15 augustus 1970, Molentocht naar Lonnekermolen, Wissinkmöll, e.a.; 12 september 1970, bezichtiging van de kerken van Enschede.

Museum Palthehuis, Marktstraat 13, Oldenzaal: Het museum is geopend van dinsdag t.e.m. vrijdag van 10-12, 14-17 uur, op zaterdag en zondag van 14-17 uur.

Twents-Gelders Textielmuseum, Espoortstraat 182, Enschede: Het museum is geopend van dinsdag t.e.m. zaterdag van 10-12, 14-17 uur en op zondag van 14-17 uur. Tot en met 30 augustus is in het museum te bezichtigen de tentoonstelling 'Wat is sits'?

Stichting Heemkunde v. Ootmarsum en Omstreken, Stobbenkamp 13, Ootmarsum: Museum en Los Hoes zijn geopend van maandag t.e.m. vrijdag van 8-12, 13.30-17.30 uur.